

Unge voksne i distrikts-Norge – flytteplaner og flyttemotiver

Geir Orderud

Med bred politisk støtte til målet om å bevare hovedtrekkene i norsk bosettingsmønster har også kunnskap om bostedsprefranser, flytting og flyttemotiver hatt interesse ut over forskerkretser. I den offentlige debatten har oppfatningene om at det i første rekke er kvinner som forlater landsbygda og flytter til byen, stått sentralt. Årsaken til bysuget forklares med ønsket om å ta del i storbyenes urbane kulturtilbud. Ved Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) ble det for et par år siden gjennomført en spørreskjemaundersøkelse blant unge voksne i distrikts-Norge¹ som kan belyse disse seiglivete oppfatningene.

Flytte eller bli boende?

Tabell 1 viser hvilke tanker unge voksne i utkantkommuner har med hensyn til å bli boende, flytte og eventuelt flytte tilbake. Blant 20–24-åringene av begge kjønn utgjør kategorien som har tenkt å flytte, men som også kan tenke seg, eller er åpen for, å flytte tilbake, den største andelen, med omtrent 40 prosent og noe høyere blant menn enn kvinner. Andelen som ønsker å bli boende, er imidlertid høyere blant kvinner enn den er blant menn, 37 mot 28 prosent.

Hva forteller disse flyttemønstrene oss? I Sørli (1999a, b, c) framgår det at opp mot ca. halvparten av mennene og ca. 40 prosent av kvinnene i typiske distriktskommuner bor i hjemkommunen ved 35-årsalderen. Disse andelene omfatter både bofaste og tilbakeflyttere. Vi ser at andelen for kvinner ikke avviker så mye fra den som framkom foran, mens flere menn bor i hjemkommunen. Det kan skyldes at flere menn enn kvinner av den gruppen som kan tenke seg å flytte tilbake, faktisk gjør det.

I tabell 1 er også tallene for aldersgruppene 25–29 og 30–34 år tatt med for å vise den sterke veksten i andelen som mener de kommer til å bli boende i utkantkommunene. Dette er i samsvar med det mønster Sørli har

avdekket. Få flytter på tvers av kommunegrenser etter at de har kommet opp i 30-årsalderen.

I sum viser tallene at unge kvinner i utkantkommuner ikke gir uttrykk for større lyst til å flytte enn det de unge mennene gjør. Men en noe større andel av dem ender opp utenfor hjemkommunen.

Tabell 1. Har du gjort deg noen tanker om å flytte eller bli boende?² Prosent.

	Blir boende lenge	Vil flytte	Flytter, kanskje tilbake	Antall
Menn				
20–24 år	27,9	27,5	44,6	298
25–29 år	59,8	18,3	21,9	361
30–34 år	78,2	12,3	9,4	413
Kvinner				
20–24 år	36,5	23,5	40,0	345
25–29 år	70,1	17,0	12,9	394
30–34 år	86,4	9,3	4,2	450

Hvorfor flytte?

En rekke undersøkelser har pekt på jobbmulighetene som det viktigste flyttemotivet (Orderud & Onsager 1998), men samtidig er det ut over i 1990-årene blitt hevdet at (stor-)bylivet, med sitt kultur- og underholdningstilbud, mulighet til selvrealisering og anonymitet spiller en vel så viktig rolle.

Undersøkelsen som presenteres her, bekrefter jobbmotivenes stilling. I tabell 2 framgår det at ca. 65 prosent av 20–24-åringene i utkantkommuner mener dette er en viktig grunn for å flytte. På den annen side oppgir ca. 30 prosent tjeneste- og kulturtilbudet som viktig.

For tre av flyttemotivene er forskjellen mellom kvinner og menn i andelen viktig-markeringer store nok til at de bør nevnes. Det er «utdanningsrelaterte forhold», «de fysiske boforholdene» og «stedet og de generelle omgivelsene». En større andel kvinner enn menn oppgir disse tre flyttemotivene som viktige. Forskjellen for utdanning er ikke overraskende. Det skyldes at kvinner som i år 2000 var i slutten av 20-årsalderen og i 30-årsalderen, i større grad enn menn har tatt utdanning ut over videregående skole.³ Forskjellen for de to andre motivene signaliserer at kvinner i noe større grad vektlegger de fysiske sidene ved bomiljøet. Men andelene som har markert disse motivene som viktige, er generelt lave.

Selv om jobb og tildels utdanning skiller seg ut, betyr også de andre motivene, som for eksempel kulturtilbudet og det sosiale miljøet, noe. Spørsmålet er hvor mye de enkelte motivene betyr, og om motiver som oppgis som viktig av 30 prosent, likevel kan være utslagsgivende for dem som oppgir jobben som viktig. Dette kan vi belyse ved å se på sammenhenger mellom de enkelte motivene.

Tabell 2. Hva er hovedgrunnen til at du eventuelt vil flytte? Prosent.

	Viktig	Litt viktig	Ikke viktig	Vet ikke
<i>Menn:</i>				
Jobbrelaterte forhold	64,2	23,3	8,8	3,7
Utdanningsrelaterte forhold	44,1	24,7	24,0	7,3
Det sosiale miljøet	36,3	28,9	30,2	4,4
Økonomiske forhold	35,4	30,9	27,5	6,2
Tjeneste- og kulturtilbudet	30,8	38,4	23,6	7,2
Stedet og de generelle omgivelsene	25,3	33,2	36,7	4,8
Klimaet her	17,4	25,1	52,6	4,9
De fysiske boforholdene	16,6	36,0	40,1	7,3
<i>Kvinner:</i>				
Jobbrelaterte forhold	66,6	24,3	6,1	3,0
Utdanningsrelaterte forhold	53,3	26,5	15,5	4,7
Det sosiale miljøet	35,5	32,7	26,1	5,7
Økonomiske forhold	32,9	27,8	32,9	6,4
Stedet og de generelle omgivelsene	31,8	30,6	32,5	5,1
Tjeneste- og kulturtilbudet	30,6	36,5	27,8	5,0
De fysiske boforholdene	23,2	36,9	35,7	4,1
Klimaet her	20,9	26,9	45,9	6,3

For menn avdekker analysen at jobbmotivene i liten grad har sammenheng⁴ med andre motiver, men det er en viss sammenheng til økonomiske og utdanningsrelaterte forhold. Med utdanning som utgangspunkt avdekker analysen en positiv sammenheng kun med jobbforhold. Når vi samtidig vet at dette er de to motivene som flest har markert som viktig, tyder det på at både jobb- og utdanningsmotivet i stor grad står på egne ben. Det innebærer at de som har markert jobb og utdanning, i liten grad vektlegger andre motiver som viktig.

Også blant kvinner er det tilsvarende sammenhenger. I tillegg har jobbmuligheter sammenheng med de sosiale miljøet, og utdanning henger sammen med tjeneste- og kulturtilbudet. Dette kan tyde på en noe mer sammensatt motivstruktur blant kvinner. For noen kan det tenkes at det sosiale miljøet eller kultur- og tjenestetilbudet likevel blir avgjørende. Sammenhen-

gene er imidlertid ikke sterke. Vi kan derfor konkludere med at jobb og utdanning også er selvstendige flyttemotiver blant kvinner.

Blant menn har «tjeneste- og kulturlivet» som flyttemotiv positiv sammenheng med motivene «stedet og de generelle omgivelsene», og «det sosiale miljøet». Blant kvinner henger variablene «utdanningsrelaterte forhold» og «det sosiale miljøet» sammen. Disse sammenhengene antyder et visst samspill mellom kulturkonsum og hva slags type sosialt miljø de unge ønsker å ferdes i. Men hovedbildet er at kultur- og tjenestekonsumet synes å være et dominerende flyttemotivet for en mindre gruppe unge voksne.

For begge kjønn har motivet «det sosiale miljøet» positiv sammenheng med flere av de andre motivene. Det samme gjelder motivene om boforhold og «stedet og de generelle omgivelsene» blant menn. Dette kan tyde på at det også finnes en mindre gruppe som preges av generell misnøye med stedet de bor på og miljøet der.

Hva når jobbtilbudet oppleves som likt på forskjellige steder?

Vi har sett at jobbforholdene står sentralt som flyttemotiv, og at det synes å være en selvstendig begrunnelse for å flytte. Men ofte vil folk som må flytte for å få jobb eller få den jobben de ønsker seg, kunne velge mellom forskjellige steder. Sagt på en annen måte, jobbmotivet forårsaker flyttingen, men andre flyttemotiver kan være avgjørende for hvor jobbsøkeren havner. For å belyse en slik problemstilling ble unge voksne i utkantkommuner bedt om å besvare følgende spørsmål: «Tenk deg følgende situasjon: Du/dere må flytte på grunn av jobbforhold og har tilbud om jobb som er noenlunde like fristende med hensyn til lønn og jobbinnhold på to forskjellige steder. Hva vil du/dere vektlegge ved valg av sted?»

Det viser seg at 62 til 65 prosent mener «bomiljø og boligstandard» er viktig, men også det å «treffe folk en har noe felles med» får en høy oppslutning. De to neste motivene er «nærhet til slekt og venner» og «tilgangen til natur/friluftsliv». Slegt og venner kommer før natur/friluftsliv blant kvinner og motsatt for menn. Nå begynner imidlertid andelen viktig-markeringer å brikke under 40 prosent.

Mønsteret er imidlertid klart. Bomiljø/boligstandard, sosialt miljø (inkludert slekt) og naturen vektlegges av flest, mens kultur/underholdning, kafeer/restauranter, butikker/kjøpesentre har en forholdsvis lav viktighetsandel, selv om de er noe høyere blant kvinner enn menn. På tross av at jobbforholdene er like på to steder, stiger ikke kultur- og kafélivet fram

som avgjørende motiver for det store flertall av 20–24-åringer. Det er verd å merke seg at også tilgangen til naturen markeres som viktig av flere enn det som er tilfellet for kultur- og underholdningstilbudet.

Tabell 3. Jobbtilbudet på to steder like attraktivt. Hvilke forhold vektlegges? Prosent.

	Viktig	Litt viktig	Ikke viktig	Vet ikke
<i>Menn:</i>				
Bomiljøet og standarden på boligen	61,6	33,8	3,4	1,1
Treffe folk en har noe felles med	54,3	39,4	4,6	1,7
Lokal tilgang til natur/friluftsliv	43,5	39,5	15,0	2,0
Nærheten til slekt og venner	38,2	46,8	13,5	1,4
Gode kommunikasj. til landet ellers	36,8	45,1	14,7	3,4
Variert næringsliv og jobbkarrierer	32,9	47,4	15,0	4,6
Avstanden til hjemstedet	32,8	43,1	22,4	1,7
Kultur- og underh.tilbud på stedet	25,1	46,2	25,4	3,2
Klimatiske forhold	22,8	46,7	28,5	2,0
Tilbudet på kafeer og restauranter	18,2	41,3	37,6	2,9
Utvalget av butikker og kjøpesentre	17,7	51,5	28,5	2,3
Organisasjons- og foreningslivet	8,6	33,1	51,0	7,2
<i>Kvinner:</i>				
Bomiljøet og standarden på boligen	65,1	31,8	2,6	0,5
Treffe folk en har noe felles med	60,7	33,9	3,1	2,4
Nærheten til slekt og venner	51,5	40,2	7,1	1,2
Avstanden til hjemstedet	43,9	39,4	15,8	0,9
Lokale tilgang til natur/friluftsliv	43,5	44,7	8,7	3,1
Gode kommunikasj. til landet ellers	35,8	48,8	11,6	3,8
Variert næringsliv og jobbkarrierer	33,6	44,8	16,8	4,7
Kultur- og underh.tilbudet på stedet	25,7	47,1	23,6	3,6
Klimatiske forhold	25,2	47,3	22,6	5,0
Utvalget av butikker og kjøpesentre	23,2	55,6	20,6	0,7
Tilbudet på kafeer og restauranter	21,1	42,4	34,4	2,1
Organisasjons- og foreningslivet	5,7	34,7	50,2	9,3

Vi finner ingen signifikante sammenhenger mellom på den ene side de to motivene «bomiljø/boligstandard» og «treffe folk med felles interesser» og på den annen side «kultur- og underholdningstilbudet», og «kafé- og restauranttilbudet». Det styrker en konklusjon om at det eksisterer ulike flyttesegmenter. Et mindre flyttesegment tillegger kultur/underholdning stor, eller avgjørende betydning som flyttemotiv. Flyttforskningen bør derfor forsøke å definere, avgrense og karakterisere ulike flyttesegmenter.

Noter

1. Utvalget omfattet følgende kommuner: Løten, Eidskog, Grue, Åsnes, Trysil, Åmot, Stor-Elvdal, Engerdal, Tynset og Alvdal i Hedmark. Vanylven, Sande, Herøy, Ulstein, Hareid, Ørskog, Skodje, Giske, Haram og Vestnes i Møre og Romsdal. Meråker, Leksvik, Verran, Inderøy, Snåsa, Røyrvik, Grong, Overhalla, Vikna og Nærøy i Nord-Trøndelag. Svarprosenten endte på 41 prosent, men var enda lavere for 20–24-åringene (ca. 32 prosent).
2. Respondentene kunne markere ett eller flere av seks alternativer. Disse er gruppert sammen til tre og andelene beregnet på grunnlag av «multirespons»-teknikken og fordelingen av responsene på de tre alternativene.
3. Forskjellen for aldersgruppen 25–29 år er ca. ti prosentpoeng og for aldersgruppen 30–39 år er den ca seks prosentpoeng (SSB 2001).
4. Signifikant på 0,01-nivå, Pearson korrelasjonskoeffisient, toveis. Her benyttes ordet sammenheng synonymt med positiv korrelasjon.

Litteratur

- Orderud, Geir Inge og Knut Onsager (1998). *Flytting – mønstre og årsaker*. NIBR rapport 1998/6. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Sørli, Kjetil (1999a). Resultater av innenlandsk flytting gjennom første del av voksenlivet. Del 1. Kommuner på Østlandet. *Aktuelle befolkningstall*, 3/99. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Sørli, Kjetil (1999b). Resultater av innenlandsk flytting gjennom første del av voksenlivet. Del 2. Kommuner på Sør og Vestlandet. *Aktuelle befolkningstall*, 4/99. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Sørli, Kjetil (1999c). Resultater av innenlandsk flytting gjennom første del av voksenlivet. Del 3. Kommuner i Trøndelag og Nord-Norge. *Aktuelle befolkningstall*, 5/99. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå (2001). *Utdanningsstatistikk 2000*. (<http://www.ssb.no>). Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.